De troonopvolging in Nederland

DE

TROONOPVOLGING

IN

NEDERLAND.

Proefschrift

VAN

DE

TROONOPVOLGING IN NEDERLAND.

DE

TROONOPVOLGING IN NEDERLAND.

Proefschrift

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. E. MULDER,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER WIS- EN NATUURKUNDE,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

EN

OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op WOENSDAG, den 26sten MEI 1880, des namiddags te 3 uren,

DOOR

HENDRIK KEPPEL HESSELINK,

GEBOREN TE WARNSVELD.

UTRECHT,
A. J. VAN HUFFEL.
1880.

Stoomsnelpersdruk van de Firma L. E. BOSCH & ZOON.

Aan mijne Ouders.

Een woord van hartelijken dank zij mij vergund aan U Hoogleeraren der Juridische faculteit wier onderwijs mij aan deze Rijks-Universiteit is ten deel gevallen, in het bijzonder aan U Hooggeleerde DE LOUTER, voor de vele terechtwijzingen bij het vervaardigen van dit proefschrift.

K. H.

UTRECHT, Mei 1880.

INHOUD.

INLEIDING.

De vraag wie aan het hoofd van den staat zal komen te staan na het overlijden of den afstand van den tegenwoordigen vorst, is, onverschillig in welk land, een vraag van het hoogste gewicht.

Het antwoord zal verschillen al naar mate de hoogste macht iemand toegekend wordt door erfrecht, kiesrecht of benoeming door den voorganger. Al deze wijzen van opvolgen hebben hunne eigenaardige bezwaren en voordeelen.

In landen waar het erfrecht het heerschende is, is de regeering geen oogenblik zonder hoofd. Le roi ne meurt jamais. Le roi est mort, vive le roi. De wet wijst terstond zijnen opvolger aan. Een interregnum behoort hier, zoo niet tot de onmogelijkheden, zeker tot de zeldzaamheden. Waar verkiezingen het hoofd van den staat moeten aan-

wijzen, is zulk een interregnum gestadig aan de orde; men heeft dan geen zekerheid en ieder, die het goed met den staat meent, ziet met ongerustheid het oogenblik te gemoet, waarop de natie zal geroepen zijn zich een nieuwen vorst te kiezen, hetgeen meestal gepaard gaat met allerlei verkeerde invloeden. Bij erfrecht daarentegen heeft men zekerheid en rust bij elke Troonsverandering; men weet te voren wie na den tegenwoordigen de toekomstige vorst zal zijn; éénheid van belangen tusschen vorst en volk zijn er het gevolg van; gehechtheid van de natie aan het regeerend stamhuis, de liefde van den vorst jegens zijn volk, slechts denkbaar waar vorst en volk sinds lang verbonden zijn, zullen het regeerend huis zoo noodig, steeds aanmoedigen, om voortdurend zijne beste krachten aan de natie te wijden. Daartegenover staat echter de mogelijkheid een onwaardig vorst den troon te zien bestijgen; de meest ongeschikte persoon kan uit kracht zijner geboorte zijn recht op den troon doen gelden.

In een constitutioneelen staat, waar de individualiteit van den vorst meer op den achtergrond treedt, is dit bezwaar m. i. niet van zoo groot belang, dan dat daarom alleen, met voorbijzien van

de voordeelen aan 't erfrecht verbonden, de voorkeur zou moeten gegeven worden aan eene andere wijze van troonopvolging.

Waar echter de individualiteit van den vorst *wel* hoofdzaak is, zoude m. i. het kiesstelsel verreweg te prefereeren zijn, aangezien de vorst door het meerendeel der natie gekozen, wel mag verondersteld worden, zoo niet alle, zeker een groot deel der vereischten voor een hoofd van den staat in zich te vereenigen.

v. Hogendorp [1]) zegt: „Er is geen beter middel, om te bepalen wie het hoofd van den staat zijn zal dan de geboorte, alle andere middelen komen ons voor hoogst gevaarlijk te zijn voor de rust der maatschappij en voor nationale onafhankelijkheid."

Het erfrecht van den troon is juris publici, het is geen burgerlijk recht, het is geheel en al onafhankelijk van den wil van den voorganger, het ontstaat niet bij den dood van den erflater, maar het bestaat reeds bij het leven.

De staatkundige bedoeling van het erfrecht, is

---

[1]) Bijdragen tot de huishouding van staat, Dl. VIII, p. 228 en 229.

inzonderheid onzekerheid uit te sluiten, wie aan het hoofd van den staat zal staan, en ter aanwijzing van den vermoedelijken opvolger, om hem in staat te stellen zich voor zijne hoogst aanzienlijke betrekking voor te bereiden [1]).

Daar waar het erfrecht is aangenomen, wordt overal ingezien, dat de voorrang van het mannelijke geslacht boven het vrouwelijke te verkiezen is boven het toekennen van gelijken rang aan beide geslachten. BLUNTSCHLI zegt [2]): „In dem Rechte zur Erbfolge ist ein Vorzug des männlichen Geschlechtes vor den Frauen überall anerkannt, jedoch in verschiedenen Staten, in verschiedenem Umfang."

Reeds in de lex Salica [3]) lezen wij:

„De terra vero salica nulla portio hereditatis mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota terrae hereditas perveniat."

Deze bepaling van de lex Salica, eene bepaling van 't private recht, is overgebracht geworden op het Staatsrecht. Dit stelsel, namelijk dat de vrouwen

---

[1]) DE BOSCH KEMPER, Staatsrecht p. 251.

[2]) Allgemeines Staatsrecht, B II, p. 34.

[3]) Lex Salica Tit. 62, cap. 6.

absoluut van de opvolging zijn uitgesloten, is verder omhelsd in de Zweedsche constitutie van 1809, de Belgische constitutie van 1830, en de Pruisische van 1850, ook Italie heeft het aangenomen.

Het Duitsche stelsel, hetzelfde als in Nederland, Beijeren en Wurtemberg, sluit de vrouwen uit door den ganschen mannelijken stam; Bluntschli [1]) zegt:

„Wenn aber der Mannstamm erlischt, so geht die Thronfolge auch auf die nächste Frau über, in dem Sinne, dasz von da an wieder der neue Mannstamm den Vorzug erhält."

Eindelijk heeft men nog het Engelsche stelsel. De vrouwen worden hier alleen uitgesloten door mannen van denzelfden graad; ook Spanje en Portugal hebben dit stelsel aangenomen. Het gevolg hiervan is eene voortdurende verandering van het regeerend huis, in Engeland b. v. heeft men van het begin der 15de tot het begin der 18de eeuw 6 verschillende geslachten den troon zien bestijgen, als het huis van Lancaster, York, Tudor, Stuart, Oranje Nassau, Hannover.

Welk stelsel men ook de voorkeur geve, het

---

[1]) Allgemeines Staatsrecht, B II, p. 34.

erfrecht van den troon is in ieder geval ondeelbaar en berust alleen op een wettig huwelijk. De wettigheid is echter niet alleen voldoende, het moet aangegaan worden, onder goedkeuring van verschillende staatsmachten.

In sommige staten vindt men bovendien nog bepalingen, dat de echtgenooten van gelijke geboorte moeten zijn (ebenbürtigkeit) [1]). Bluntschli ziet het nut van dergelijke bepalingen niet in, waar hij sprekende van de toestemming der vertegenwoordiging bij huwelijken van vorsten zegt. „Wenn aber das geschehen ist (die Genehmigung des Statsoberhauptes oder des Repräsentativkörpers) so ist schwer zu begreifen, weszhalb denn die Freiheit des fürstlichen Individuums noch durch herkömmliche Vorurtheile über die ausschlieszliche Reinheit des Blutes weiter beschränkt werden sollte [2]).”

---

[1]) Bluntschli Allgemeines Staatsrecht, B. II, p. 35 en 36.
[2]) „ „ „ B. II, p. 37.

HOOFDSTUK I.

De Troonopvolging vóór 1848.

Reeds van het begin van den tachtigjarigen oorlog tot op den huidigen dag, is de naam Oranje Nassau steeds ten nauwste verbonden geweest met de belangen van ons dierbaar vaderland.

De geschiedenis heeft geleerd, welke herinneringen van vroeger aan dat huis het recht geven aanspraak te maken op de liefde en gehechtheid van de Nederlandsche natie.

Reeds onze voorvaderen erkenden de verdiensten van dat huis, door telkens bij de keuze van eenen Stadhouder, dien op eenen Prins van Oranje te vestigen.

Geen wonder dus dat men reeds vroeg het belang voor Nederland inzag, om het huis van Oranje-Nassau door hechte banden aan ons vaderland te binden. Zonder den moord van Prins WILLEM I, zouden hem reeds erfelijke rechten zijn opgedragen.

De eerste sporen van een erfrecht in Nederland treft men aan in 1631, in de acte van survivance op Prins WILLEM, den 25 April aan Prins FRE-

DERIK HENDRIK aangeboden, waarbij reeds een soort van erfrecht werd daargesteld [1]). De zinsnede daar voorkomende: „Ende begerende aan deselve te verthonen onze aengenaemheyt; ende vastelyck betrouwende, dat by syne Furstelycke Doorluchtigheids Jongen Heere ende Soone Prins WILHELM, gheboren Prince van Orange, Grave van Nassau etc., volgende de exempelen ende voetstappen van zyne Heeren Grootvader, Oom ende Vader voornoemt, den voorsz. Lande uyt gelycke affectie, ende mede tot voorstant van de waare Christelycke Gereformeerde Religie, zoo die tegenwoordigh by publycque Authoriteit in de voorsz- Landen geexerceert wort, in tyden ende wylen insgelycks goede diensten zullen moogen bewesen werden"; doet ons zien dat toen ter tijde reeds voortgebouwd werd, op de erkende deugden van het huis van Oranje-Nassau.

Den 2den Febr. 1674, even na de verheffing van WILLEM III, vinden wij een resolutie, waarbij de Edele Groot Mogende Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, het Stadthouder, Capiteyn en Admiraelschap-Generael, over de Provincie van

---

1) Zie de acte in het Groot Placaatboek, Dl. III, bl. 108.

Hollandt ende West-Vrieslandt, defereerden aan den Heere Prince van Orange, ende zijne Hoogheits wettige mannelycke Descendenten uyt wettigen Huwelyck te procreëren [1]). Dit geschiedde mede om oneenigheden over de opvolging in het vervolg te voorkomen, en niet in het minst, omdat men behoefte gevoelde, „de groote diensten te erkennen die het Doorluchtige Huys van Orange tot erectie ende conservatie van den Staet hadde gedaen."

Door de woorden in de resolutie werden alleen de mannelijke nakomelingen geroepen, hetgeen, zegt Mr. J. DE BOSCH KEMPER [2]), geheel strookte met den tegenzin der Nederlanders om door vrouwen geregeerd te worden.

Aangezien WILLEM III kinderloos overleed, had men tot 1747, het jaar waarin de Stadhouderlijke macht hersteld werd, een stadhouderloos tijdvak. Van dat jaar 1747 dagteekent eene resolutie van de Staten van Hollandt, waarbij het erfstadhouderschap en Capitein en Admiraalschap Generaal van de voorsz. Provincie gedefereert wordt aan zijne Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau

---

[1]) Zie de resolutie in het Groot Placaatboek, Dl. III, bl. 123.

[2]) Handleiding tot de kennis van het Nederlandsche Staatsrecht en Staatsbestuur, p. 252.

en aan Desselfs zoo mannelijcke als vrouwelijke Descendenten in wettige huwelijken geprocreëert [1]).

Daar de makers der Grondwet voor het Koningrijk der Nederlanden bij het regelen der opvolging, zooveel mogelijk de orde in de opvolging van de resolutie van 1747 voor oogen gehad hebben [2]), is het niet overbodig een blik te slaan op de zoo even vermelde resolutie en de gronden na te gaan waarop het erfrecht daar steunde.

Na een 45jarig Stadhouderloos tijdvak werd in 1747 meer dan ooit behoefte gevoeld aan een *eminent Hoofd van den Staat*, en men wilde de ongelegenheden die zich in zulk een stadhouderloos tijdvak voordeden [3]) voorkomen, door er voor te

---

[1]) Zie de resolutie in het Groot Placaatboek, Dl. VII, p. 156.

[2]) VAN MAANEN drukte dit uit in zijne aanbevelende redevoering voor de Grondwet van 1814 door de volgende woorden: „Het zal uwe aandacht niet ontglippen dat de regelen omtrent de erfopvolging zijn ingericht achtereenvolgens de bepalingen welke bevorens omtrent de erfopvolging in het stadhouderschap waren vastgesteld."

[3]) Resolutie van 16 Nov. 1747 in het Gr. Placaatboek, Dl. VII, p. 156. „In ernstige overweeginge genoomen hebbende dat alle goede, ieverige en wel geintentioneerde Regenten en generalyk alle ingezeetenen van den Staat, niet als met schrik kunnen gedenken en overweegen de perplexiteit, waarin de Republicq bij manquement van zoodanig een eminent Hoofd zoude koomen te vervallen" .... enz.

zorgen dat bij overlijden van den stadhouder zijn opvolger terstond door de wet werd aangewezen. WILLEM IV had te dier tijde slechts ééne dochter CAROLINA [1]) en dit gaf aanleiding dat de Staten van Holland besloten om voor het geval dat geene mannelijke nakomelingen werden geboren, de stadhouderlijke waardigheid ook in de vrouwelijke lijn erfelijk te verklaren.

De opvolging was daar als volgt:

I. Het mannelijk oir van WILLEM IV.

II. (Indien hij een zoon naliet, *nalatende eene erfdochter*) de erfdochter van dien zoon en haar mannelijk oir.

III. Prinses CAROLINA dochter van WILLEM IV en haar mannelijk oir.

IV. De jongere dochters van WILLEM IV en haar mannelijk oir.

De opvolging van het mannelijk oir was er dus regel, wat de opvolging der vrouwelijke lijn be-

---

[1]) Resolutie 1747.

„Bijzonderlijk reguard genoomen zijnde, dat hooggemelde zijne Hoogheid door God Almagtig wel gezeegent is met een vrouwelijk oir, maar tot noch toe met geen mannelijk oir, en dat het vrouwelijk oir, zich tot noch toe alleen bepaald in eene Princesse, welke noch jong van jaaren is."

treft, deze strekte zich slechts uit tot de kleindochter en de dochters van WILLEM IV.

Bij het herstel van Nêerlands onafhankelijkheid werd de souvereiniteit over deze landen opgedragen aan den zoon van den laatsten stadhouder WILLEM V, die in 1795 door de revolutie genoodzaakt werd het vaderland te verlaten, en in Engeland gestorven was.

Geene dynastie verdiende toen meer, om bij den nieuwen stand van zaken aan het hoofd te staan, dan die, wier naam en lotgevallen zoo nauw met de geschiedenis van ons vaderland verbonden was geweest[1]).

In de schets van VAN HOGENDORP in de artt. 1 en 2[2]) werd op het voetspoor van de resolutie van 1747 het erfrecht bepaald voor den souvereinen vorst.

---

[1]) L. E. LENTING, schets van het Nederlandsche Staatsbestuur, p. 54.

[2]) Art. I. der schets. „De Souvereine Vorst bezit de souvereiniteit erfelijk, voor Hem en zijne wettige mannelijke nakomelingen.

Wettig, en bijgevolg bekwaam ter opvolging, zijn alle de zoodanige mannelijke nakomelingen, welke gesproten zijn uit een huwelijk, ingegaan met onderling goedvinden van den Souvereinen Vorst en de Staten Generaal."

Art. II. „Indien de wettige mannelijke nakomelingschap ooit kwame te ontbreken, zal het erfrecht overgaan op de wettige mannelijke nakomelingen van de Prinses Carolina van Oranje, zuster van Prins Willem den V., en echtgenoote van den Prins van Nassau-Weilburg, bij representatie, en wanneer enz. enz."

In de latere Grondwet van 1814 was meer dan in de schets van VAN HOGENDORP de resolutie van 1747 gevolgd en eene grootere uitbreiding gegeven aan de vrouwelijke opvolging. Immers in de Grondwet van 1814 worden bij geheele ontstentenis van mannelijk oir (art. 5) de dochters of derzelver nakomelingen en daarna de zuster van WILLEM I en hare wettige nakomelingen geroepen (art. 6), terwijl ten laatste in art. 7 nog het wettig mannelijk oir van Prinses CAROLINA van Oranje geroepen wordt.

De Grondwet van 1815 vervolgens heeft het erfrecht nader geregeld voor de nakomelingen van WILLEM I, die intusschen tot Koning der Nederlanden was verheven, en dit is van daar ongeveer onveranderd in de grondwetten van 1840 en 1848 overgenomen.

Vraagt men welke nadere regeling van het erfrecht door de Grondwet van 1815 noodzakelijk was, zoo meen ik te mogen wijzen op de onduidelijke redactie van art. 5 van de Grondwet van 1814.

Dat artikel zegt: „Bij geheele ontstentenis van mannelijk oir wordt de souvereiniteit geërfd bij de dochters of derzelver nakomelingen op gelijke wijze alsvoren."

Verstaat men nu onder *dochters* van art. 5 alleen

de *dochters van den Koning* dan zijn de dochters van de vóór vooroverleden Prinsen niet geroepen tenzij zij in art. 6 begrepen zijn door de woorden: „*Bij ontstentenis van nakomelingschap uit den tegenwoordigen soevereinen vorst*," maar dan zullen de kleinkinderen door de dochter des Konings voorgaan aan de dochters van een vóóroverleden Prins. Dit nu is nader geregeld in de Grondwet van 1815.

In onze tegenwoordige grondwet zijn de bepalingen het erfrecht van den troon betreffende vervat in de eerste afdeeling van het tweede hoofdstuk in de artt. 11—26.

In de grondwet van 1814 kwam het tweede hoofdstuk der tegenwoordige grondwet in navolging van de schets van van Hogendorp als 1 ste hoofdstuk voor en was daar niet zooals thans in afdeelingen gesplitst.

HOOFDSTUK II.

De Troonopvolging sedert 1848.

Art. 11. „De Kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen aan Zijne Majesteit Willem Frederik, Prins van Oranje Nassau, om door hem en zijne wettige nakomelingen te worden bezeten erfelijk, overeenkomstig de navolgende bepalingen."

In het verslag van de commissie van rapporteurs bij de Grondwetsherziening in 1848 werd aangaande dit artikel de opmerking gemaakt, dat het wel wat vreemd en ongerijmd te achten was, dat bij zulk eene veel omvattende herziening der Grondwet art. 11 en andere artikelen, betrekking hebbende tot Koning Willem I, geheel onveranderd zouden blijven, terwijl toch de regeering van Koning Willem I op dat tijdstip reeds tot het verledene behoorde en men beter zoude doen met van den tegenwoordigen

vorst te gewagen. Het prijs stellen op historische herinneringen werd gequalificeerd als zijnde daar wat te ver gedreven [1]).

De regeering deelde mede in de memorie van beantwoording [2]) dat niet alleen het prijsstellen op historische herinneringen haar aanleiding had gegeven tot het behouden der bedoelde bewoordingen, maar dat nog een andere reden voor dat behoud pleitte.

Er werd op gewezen dat de Grondwet van 1848 niet zou kunnen en moeten beschouwd worden als een geheel nieuwe Grondwet, maar als de Grondwet van 1815 op dit en meer andere punten gewijzigd, eerst in 1840, later in 1848. Men merkte op dat de artt. 11 en anderen betroffen de oorsprong van het erfelijk Koningschap.

Het jaar 1815 toch zag eene geheel nieuwe orde van zaken geboren worden. Volgens den wil der Mogendheden werd op het Congres te Weenen bepaald dat ons land een Koningrijk zou zijn onder

---

[1]) Handelingen over de Grondwetsherziening 1847—1848, Dl. III, p. 68.

[2]) Handelingen over de Grondwetsherziening 1847—1848, Dl. III, p. 88.

het bestuur van WILLEM I. De Grondwet moest de grondslagen van dat Koningschap in zich bevatten, en wanneer het in lateren tijd noodig mogt zijn, op die grondslagen terug te komen, dan kon het belangrijk geacht worden, deze in de Grondwet bewaard te zien, en daar te vinden opgeteekend, dat zij niet onder de regeering van WILLEM II of WILLEM III zijn gelegd, maar reeds van vroeger dagteekenen, en haren grond hebben in de troonsbestijging van WILLEM I.

Men ziet dus uit bovenstaande verklaring der regeering, dat de anachronismen voorkomende in de artt. 11, 12, 21 en 27 niet ter sluiks zijn ingeslopen, maar dat zij wel degelijk eene goede bedoeling hebben, dat slechts bovengemelde redenen der regeering aanleiding hebben gegeven tot het behouden van den naam van WILLEM I in dit en andere artikelen.

De uitdrukking in dit artikel voorkomende, „*De Kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen.*" was ontleend aan de grondwet van 1814 [1]). Mr.

---

[1]) Art. I der Grondwet van 1814 luidt:

„De souvereiniteit der vereenigde Nederlanden is en blijft opgedragen aan Zijne Koninklijke Hoogheid WILLEM FREDERIK Prins van Oranje-Nassau, om door Hem en Zijne wettige nakomelingen te worden bezeten erfelijk, overeenkomstig de na te melden bepalingen."

J. R. THORBECKE [1]) noemt het de grondwettige bekrachtiging van een voldongen feit voor de toekomst.

Nadat art. 11 zijne Majesteit WILLEM FREDERIK en zijne wettige nakomelingen aangewezen heeft als de erfelijke bezitters van de Kroon der Nederlanden (behoudens de uitzonderingen in de artt. 19, 21, 22 en 24), licht art. 12 die wettigheid nader toe.

Art. 12. „De wettige nakomelingen van den regeerenden Koning zijn de kinderen reeds geboren of die nog mochten geboren worden uit zijn tegenwoordig huwelijk met Hare Majesteit FREDERIKA, LOUISA, WILHELMINA Prinses van Pruissen; en voorts in het algemeen alle afstammelingen, welke geboren zullen worden uit een huwelijk, door den Koning met gemeen overleg der Staten-Generaal aangegaan of toegestemd."

De bepaling in dit art. van de wettigheid van het huwelijk en de nakomelingschap was door de Grondwet van 1814 uit de schets van VAN HOGENDORP overgenomen. HOGENDORP wilde de voorwaarde in de resolutie van 16 Nov. 1747 [2]) aan

---

[1]) Aanteekening op de Grondwet p. 31.

[2]) Resolutie van 16 Nov. 1747 in het Groot Placaatboek, Dl. VII, p. 156.

. . . ." Dat wijders de successie en devolutie van de voorsz.

de vrouwelijke Descendenten opgelegd, opdat de successie op het mannelijk oir van die vrouwelijke Descendenten zou overgaan, (*zij zelven* werden *niet uitgesloten*, wanneer zij een huwelijk sloten zonder toestemming van Haar Ed. Groot Mog.), ook tot de mannelijke uitbreiden.

„*Door den Koning met gemeen overleg der Staten-Generaal aangegaan of toegestemd.*"

Mr. J. HEEMSKERK AZ. teekent hierbij aan: „Dat de woorden of toegestemd in art. 12 niet moeten worden verstaan van eene latere ratificatie, maar van 's Konings voorafgaande toestemming tot het huwelijk van een Prins of eene Prinses zal wel niet meer worden betwijfeld. VAN ASSEN vond noodig het te betoogen in de Taal der Grondwet bl. 27" [1]).

Dit betoog van den Heer VAN ASSEN vond echter

Charges, Digniteiten en Waardigheeden op het mannelijk oir van de voorsz. vrouwelijke Descendenten van hooggemelde Zijne Hoogheid geen plaats zal hebben, dan alleen in gevalle Dezelve vrouwelijke Descendenten, met speciaal consent en goedvinden van Haar Ed. Groot Mog. zullen komen te trouwen met een Prins.... enz."

[1]) Mr. J. HEEMSKERK AZ., Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Provinciaal- en Gemeentebestuur in Nederland. Dl. XXII, p. 28.

aanleiding in het vermoeden van den Heer VAN LENNEP [1]) dat de woorden *of toegestemd* zouden slaan op eene latere bekrachtiging door de St. Gen., van een voorheen zonder hunne toestemming gesloten huwelijk van den koning. Van daar de woorden van VAN ASSEN. „Hoe! heeft de verduitscher dan niet opgemerkt, dat dit art. zich twee zeer verschillende huwelijken voorstelt, die hij tot één maakt, te weten dat van den Koning zelven, en dat van een zijner afstammelingen?"

De koningen en eventueele troonopvolgers kunnen tweeërlei huwelijk sluiten, één dat slechts burgerrechtelijk geldt, en één dat èn burgerrechtelijke èn staatsrechtelijke gevolgen heeft; van het eerste spreekt de grondwet in art. 12 stilzwijgend, in art. 20 uitdrukkelijk.

Door de woorden „de *wettige nakomelingen van den*" enz., zou het schijnen als waren de kinderen, *niet* geboren uit een huwelijk met gemeen overleg der Staten-Generaal aangegaan, niet wettig. Dit is natuurlijk niet zoo. Zij zijn naar het Burgerlijk recht niet minder dan dat huwelijk zelf wettig,

---

[1]) Proeve eener verduitsching der Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden.

het artikel geeft hier slechts een staatsrechtelijke beperking te kennen. Zie verder over de toestemming der St.-Generaal bij huwelijken, ad art. 20.

Bij het onderzoek, waartoe we thans genaderd zijn, wie volgens onze Grondwet, na den thans regeerenden Koning de gerechtigden tot de Kroon zijn, merkt men terstond op, dat de Grondwet de volgende zeven gevallen onderscheidt:

I. Het geval dat de Koning zoons of kleinzoons *door die zoons* heeft, artt. 13 en 14.

II. Het geval dat er bij gebreke van de sub I genoemden nog een mannelijk oir uit het huis van Oranje Nassau over is.

III. Het geval dat de Koning bij gebreke van de sub I en II genoemde, *dochters* heeft, art. 15.

IV. De artt. 16 en 17, waarbij na de zoons, dochters en verder mannelijk oir uit het huis van Oranje Nassau, de kleinkinderen geroepen worden.

V. Art. 18 waarbij bij ontstentenis van nakomelingschap uit den Koning en bij gebreke van mannelijk oir uit het huis van Oranje-Nassau, zijne naaste bloedverwante, mits van den Koninklijken huize zijnde, geroepen wordt.

VI. Art. 21 wanneer al de bij n°. I—V geroepenen ontbreken, erft de zuster van WILLEM I, Prinses FREDERIKA LOUISA WILHELMINA van Oranje of hare wettige nakomelingen de Kroon.

VII. Art. 22 waarbij ten laatste het wettig mannelijk oir van Prinses CAROLINA van Oranje wordt geroepen.

Zien wij deze verschillende gevallen meer van nabij.

N°. I. Het geval dat de Koning zoons of kleinzoons *door die zoons* heeft.

In art. 13 luidende: „De Kroon gaat over door recht van eerstgeboorte, des dat de oudste zoon van den Koning, of wel het mannelijk oir van den oudsten zoon bij representatie opvolgt," wordt gesproken van den oudsten zoon des Konings.

Die zoon is het eerst tot de kroon gerechtigd, of wel zijn mannelijk oir door het recht van representatie.

Uit kracht van dit art. (art. 14 Grondwet van 1815) zijn WILLEM II in 1840 en WILLEM III in 1849 tot den troon geroepen, terwijl na den dood van WILLEM III de Kroon zal overgaan op den Prins van Oranje of zijn mannelijk oir bij representatie.

Bij de bespreking van dit art. rijst de vraag, of met de woorden *den Koning* in dit en de artt. 15 en 16 [1]) bedoeld wordt *Koning Willem Frederik*, of wel de *laatste Koning?* Vooral de redactie van art. 16 alwaar men leest: *den Koning* en *den laatsten Koning*, alsof deze twee verschillende personen waren, geeft recht deze vraag te opperen.

Mr. J. Heemskerk Az. [2]) wijst er op dat wanneer men onder Koning, *Koning Willem I* verstaat, men tot de volgende vreemde gevolgtrekkingen zoude komen, dat:

1ste. In art. 12 het aangaan of toestemmen van een huwelijk, alleen aan Koning Willem Frederik wierd toegeschreven, hetgeen toch de bedoeling niet kan zijn.

---

[1]) Art. 15. „Bij geheele ontstentenis van mannelijk oir uit het huis van Oranje Nassau gaat de kroon over op de dochters van den Koning door recht van eerstgeboorte."

Art. 16. „Ook dochters van den Koning ontbrekende, brengt de oudste dochter van de oudste nedergaande mannelijke lijn uit den laatsten Koning de koninklijke waardigheid in haar huis over, en wordt bij vóóroverlijden door hare afstammelingen gerepresenteerd."

[2]) Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Provinciaal- en Gemeentebestuur in Nederland, Dl. XXII, p. 29.

2de. In de artt. 15 en 16 de dochter van een lateren Koning die zonder mannelijke nakomelingen mogt overlijden, zoude worden uitgesloten door zijn kleindochter zelfs uit de vrouwelijke lijn (art. 17); want de dochters in art. 15 bedoeld waren dan dochters van WILLEM FREDERIK.

3de. Art. 15 alleen het erfrecht zou toekennen aan de dochters van Koning WILLEM FREDERIK persoonlijk, maar niet bij haar vóóroverlijden aan hare nakomelingen bij representatie, hetgeen ten eenenmale in strijd zou zijn, met de andere voorschriften omtrent de vrouwelijke erfopvolging.

Een afdoend antwoord op bovengemelde vraag of in de genoemde artikelen door het woord *Koning*, al of niet *de laatste Koning* bedoeld wordt, is m. i. gegeven door MR. A. J. ROEST in zijne opmerkingen ten aanzien van de troonopvolging [1]).

De schrijver zegt:

„In de artt. 15 en 16 wordt door *Koning* bedoeld *de laatste Koning*. Niettegenstaande den vorm van de artt. 16 en 17 blijkt het bij verge-

---

[1]) Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving, Dl. XI, p. 739 en 740.

lijking met hun inhoud. Daargelaten toch, dat in de artt. 23, 24 en 26 Koning niet bij uitsluiting WILLEM I beduidt, en dat dus in deze afdeeling door *Koning* althans niet immer WILLEM I bedoeld wordt, is de hoofdgrond deze: dat, zoo in art. 15 *de dochters van den Koning* zijn de dochter of dochters van WILLEM I, alsdan de dochters van een laatsten Koning, door haar eigen nakomelingschap in de troonopvolging zouden worden voorgegaan. Immers in art. 16 wordt niet de dochter van den laatsten Koning, maar de dochter van diens zoon geroepen, en in art. 17 evenmin de dochter *zelve* des laatsten Konings, maar haar nakomelingen. De tweede helft van art. 17 maakt de opvatting, alsof ook *die dochter zelve* er zou geroepen worden, onmogelijk: het artikel beschrijft bij uitsluiting de orde van opvolging onder haar mannelijke en vrouwelijke nakomelingen: zij zelve moet dus wel in art. 15 zijn geroepen."

Hij zegt verder:

„Dat zulk eene bewijsvoering niets zou vermogen *tegen* de letter der wet, erken ik gaarne; maar dat de letter deze redelijke uitlegging gedoogt, ja gebiedt, schijnt mij onbetwistbaar. Haar juistheid,

haar noodzakelijkheid, blijkt, zoo ik meen, uit art 18. In dit artikel beteekent de *Koning* noodwendig hetzelfde als de *laatste Koning*. Ook luidde de Fransche text: „Si le Roi meurt sans laisser de postérité et s'il n'y a pas de descendance mâle par mâle de la Maison d'Orange-Nassau, la plus proche parente du dernier Roi, de la Maison Royale, et en cas de prédécès, ses descendans succèdent à la Couronne." Dit zelfde is dus ook zeer wel mogelijk voor art. 16: waarom zou in art. 16 ondenkbaar wezen, wat in den Franschen tekst van art. 18 (art. 19 der Grondwet van 1815) toch ook gebeurde, dat namelijk de woorden *koning* en *laatste koning*, *roi* en *dernier roi*, er voor denzelfden vorst dooreen wierden gebruikt? Maar ook de *noodzakelijkheid* van deze verklaring wordt er door aangetoond, want aangezien art. 18 onderstelt, dat de nakomelingschap van den laatsten koning is uitgeput, en aangezien zijn dochters noch in de artt. 13 en 14, noch in de artt. 16 en 17 geroepen worden, moeten ze wel in art. 15 zijn bedoeld, en hebben ook de eerste woorden van art. 16 op de dochters van den *laatsten* koning betrekking."

Na den oudsten zoon van den koning of diens

mannelijk oir bij representatie worden in art. 14 [1]) de broeders van dien oudsten zoon, dus de verdere zonen des konings of hun mannelijk oir geroepen.

II. Thans zijn wij gekomen tot het tweede geval, namelijk dat er na de bij de artt. 13 en 14 geroepenen nog een mannelijk oir uit het huis van Oranje Nassau over is. Dit wordt te kennen gegeven in art. 15; immers daar staat: „*bij geheele ontstentenis van mannelijk oir* uit het huis van Oranje Nassau, gaat de kroon over op de dochters" enz. Dus — en dit is zeer zeker de bedoeling der Grondwet — worden vóór de dochters ook de broeders, ooms en verdere mannelijke bloedverwanten des konings geroepen. Ik ben het eens met den heer HEEMSKERK, waar hij de wenschelijkheid uitspreekt [2]) dat ter wille van de duidelijkheid een artikel tusschen de artt. 14 en 15 ingelascht worde, om de opvolging nader te bepalen van de bloedverwanten, die *na* de zonen en kleinzonen (*mâle par*

---

[1]) *a.* 14. „Bij ontstentenis van mannelijk oir uit den oudsten zoon gesproten, gaat de kroon over op diens broeder of hun mannelijk oir, insgelijks door recht van geboorte en representatie."

[2]) Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Provinciaal- en Gemeentebestuur in Nederland, Dl. XXII, p. 30.

mále) en vóór de dochters tot den troon geroepen worden.

Na de zonen en kleinzonen (*door die zonen*) van den koning, zouden dan m. i. eerst geroepen worden de broeders van den koning en hun mannelijk oir, vervolgens, indien die er niet zijn, de ooms des konings en hun mannelijk oir, daarna de oudooms enz., terwijl eerst dan, wanneer er in het geheel geen mannelijk oir uit het huis Oranje Nassau zoude bestaan, art. 15 zoude kunnen worden toegepast.

III. Na de sub I en II geroepenen, worden, indien de koning dochters heeft nagelaten, die dochters tot den troon geroepen, eerst de oudste vervolgens de jongere, art. 15. Niet alleen hier in art. 15 maar in de geheele eerste afdeeling van het tweede hoofdstuk der Grondwet, handelende over de troonopvolging komt de uitdrukking *mannelijk oir* telkens voor. Deze uitdrukking treft men ook reeds aan in de resolutie van 1747, in welke resolutie men ook melding zal gemaakt vinden van de uitdrukking *vrouwelijk oir* [1]), die echter te vergeefs

---

[1]) Resolutie 16 Nov. 1747. „Bijzonderlijk reguard genoomen zijnde, dat hooggemelde Zijne Hoogheid door God Almagtig

in onze Grondwet gezocht wordt, maar ook voorkomt in het Groot Privilegie van Maria van Bourgondië.

In den Franschen tekst, die in 1815 ten behoeve van de Belgen is opgemaakt, werd het woord mannelijk oir vertaald door *mâle par mâle*, hetgeen beteekent, *mannelijk bloedverwant man door man.*

Verstaat men nu door mannelijk oir, mannelijk bloedverwant in den ruimsten zin genomen, zoo zoude b. v. de kleinzoon van den koning *door zijne dochter* mannelijk oir zijn. Volgt men echter de opvatting van den Franschen tekst, zoo zoude die kleinzoon *geen* mannelijk oir zijn, wel de kleinzoon van den koning *door een zijner zonen.* Dat het verschil van uitlegging die men aan de woorden *mannelijk oir* geeft, of men het al dan niet in de beteekenis van den Franschen tekst, dus als *mâle par mâle*, meent te moeten opvatten, voor een juist begrip van de artt. onzer Grondwet, waarin die woorden voorkomen, van groot gewicht is, is duidelijk.

---

wel gezeegent is met een vrouwelijk oir, maar tot noch toe met geen mannelijk oir, en dat het vrouwelijk oir zich tot noch toe alleen bepaald in eene Princesse, welke noch jong van jaaren is."

Volgens mijne opvatting geeft onze Grondwet in art. 17 duidelijk te kennen, dat zij door *mannelijk oir* ten minste in art. 15 verstaat, mannelijke nakomeling *mâle par mâle*. Dit gevoelen rust op de volgende gronden.

Artt. 16 en 17 luiden als volgt:

Art. 16. „Ook dochters van den Koning ontbrekende, brengt de oudste dochter van de oudste nedergaande mannelijke lijn uit den laatsten Koning, de Koninklijke waardigheid in haar huis over, en wordt bij vóóroverlijden door hare afstammelingen gerepresenteerd."

Art. 17. „Zoo er geene mannelijke nedergaande lijn uit den laatsten Koning bestaat, erft de oudste nedergaande vrouwelijke lijn, des dat de mannelijke tak, vóór den vrouwelijken tak, en de oudste vóór de jongeren, en in iederen tak mannen vóór vrouwen en ouder vóór jonger den voorrang hebben."

Gaan wij de beteekenis van deze artikelen na.

Art. 16 geeft met de uitdrukking de oudste dochter van de oudste nedergaande mannelijke lijn, de oudste dochter van den Kroonprins te kennen.

Wanneer er dus in het geheel geen mannelijk oir uit het huis van Oranje Nassau is (art. 15), en ook de dochters des Konings ontbreken, gaat de

Koninklijke waardigheid over in het huis van de dochter van den Kroonprins (die natuurlijk overleden is.)

Art. 17 zegt: Wanneer er geene mannelijke nedergaande lijn uit den laatsten Koning bestaat; dus wanneer er geen zoons van den Koning, noch zoons of dochters van die zoons zijn, dan erft de oudste nedergaande vrouwelijke lijn, d. w. z. dan komen de kinderen van de vóóroverleden oudste dochter van den Koning, des, en dit is het merkwaardige, *dat de mannelijke tak vóór den vrouwelijken tak*, en de oudste vóór de jongeren, en in iederen tak *mannen vóór vrouwen* en ouder vóór jonger den voorrang hebben.

In art. 17 wordt dus verondersteld dat de *vóóroverleden dochters des Konings zonen hebben nagelaten*, van waar anders de woorden „des dat de mannelijke tak vóór den vrouwelijken tak enz.?

Die zonen van die vóóroverleden dochters van den Koning worden dus ook door datzelfde art. 17 tot den troon geroepen.

Stellen wij nu een oogenblik dat *mannelijk oir* in art. 15 beteekende *mannelijk erfgenaam in den ruimsten zin* en dus ook de kleinzoon van den Koning *door zijne dochter* onder de woorden man-

nelijk oir was begrepen, waarom wordt dan die kleinzoon (door de vóóroverleden dochter van den Koning) nogmaals in art. 17 geroepen, wanneer het niet is omdat de Grondwet door *mannelijk oir* in art. 15 alleen *mannelijk bloedverwant mâle par mâle* verstaat?

De tekst van onze Grondwet zelve rechtvaardigt in art. 18 m. i. deze mijne meening en bewijst tevens dat aan de woorden mannelijk oir in de artt. 15 en 18 verschillende kracht moet worden toegekend.

Wat beteekent *mannelijk oir* in art. 18?

Het beteekent daar *mannelijke nakomeling hoe dan ook*, dus ook mannelijke nakomeling *door vrouwen*. Stel dat het beteekent mannelijke nakomeling *mâle par mâle* en men zal bij vergelijking met art. 15 zien dat die woorden daar geheel overbodig zijn, dat zij er niet te huis behooren. Dit kan toch niet de bedoeling zijn geweest.

Immers in art. 15 wordt reeds gesproken van eene geheele ontstentenis van mannelijk oir (*mâle par mâle*), zouden die er nu weer *wel* zijn, nadat de artt. 16 en 17 hunne toepassing hadden gevonden?

De woorden mannelijk oir in art. 18 hebben echter eenigen zin, wanneer er mede bedoeld wordt, mannelijke nakomeling in uitgebreiden zin (dus

ook door vrouwen), want dan bedoelt het art. door de woorden *bij geheele ontstentenis van mannelijk oir*, de ontstentenis van de mannelijke nakomelingen *ook door de dochter des Konings.*

Maar wanneer wij ter wille van eene beteekenis die anders niet aan de woorden bij geheele ontstentenis van mannelijk oir in art. 18 kan gehecht worden, aannemen, dat mannelijk oir daar beteekent *mannelijk oir in uitgebreiden zin*, zoo wordt daardoor tevens de bewering gesteund dat mannelijk oir in art. 15 beteekent mannelijk oir *mâle par mâle* [1]).

IV. Art. 16 [2]) onderstelt het geval dat ook dochters van den Koning ontbreken. Alsdan brengt

---

[1]) Zie ook mr. L. E. Lenting, schets van het Nederlandsche staatsbestuur p. 58.

De schrijver meent, dat in *a.* 18 de woorden „en er geen mannelijk oir uit het Huis van Oranje Nassau overig is," geheel overbodig zijn. Hij zegt verder; „want juist bij ontstentenis van mannelijk oir — het was reeds bij art. 15 uitgedrukt — wordt de vrouwelijke lijn geroepen, om den ledigen troon te bezetten." Indien de schrijver de onderscheiding gemaakt had tusschen *mannelijk oir* in art. 15 en *mannelijk oir* in a. 18, welke ik hieronder heb gemeend te moeten opmerken (zie pag. 29 en 32) zoude hij deze woorden niet gebezigd hebben.

[2]) Zie pag. 29 en 30.

de oudste dochter van de oudste nedergaande mannelijke lijn uit den laatsten Koning, dat is dus de oudste dochter van den Kroonprins de Koninklijke waardigheid in haar huis over, en wordt bij vóóroverlijden door hare afstammelingen gerepresenteerd.

Mr. J. Heemskerk Az. [1]) teekent bij dit artikel aan: „men leest in art. 16 dat de daar bedoelde Prinses de Koninklijke waardigheid *in Haar Huis overbrengt*; deze uitdrukking schijnt te veronderstellen, dat zij huwt en nakomelingen krijgt; in het tegenovergestelde geval erft zij de kroon alleen voor zich, en gaat die na haar overlijden wellicht op andere afstammelingen van den aan haar voorafgeganen Koning over; zeker niet op hare aangehuwde familie. Ware deze opvatting niet juist, dan kon de kroon overgaan op personen, die tot Nederland of het regeerende stamhuis nooit in eenige betrekking stonden."

Zoo er geene mannelijke nedergaande lijn uit den laatsten Koning bestaat, de Kroonprins en zijne broeders zijn b. v. gestorven en hebben geen

---

[1]) Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Provinciaal- en Gemeentebestuur in Nederland, Dl. XXII, p. 31.

dochters nagelaten (natuurlijk ook geene mannelijke nakomelingen), dan erft de oudste nedergaande vrouwelijke lijn, d. w. z. dan gaat de regeering over op de kinderen van de dochters van den Koning, des enz. art. 17 [1]).

V. Art. 18. „Wanneer de Koning zonder nakomelingschap sterft, en er geen mannelijk oir uit het huis van Oranje-Nassau overig is, volgt hem zijne naaste bloedverwante mits van den Koninklijken huize zijnde op, en wordt mede, bij vóóroverlijden door hare afstammelingen gerepresenteerd."

Wanneer dus die twee voorwaarden vervuld zijn, n.l. dat èn de Koning zonder nakomelingschap sterft, èn er geen mannelijk oir uit het huis van Oranje-Nassau overig is [2]), is zijne *naaste bloedverwante* de gerechtigde tot den troon.

Van de omstandigheden op het oogenblik van overlijden des Konings zal afhangen, wie die naaste bloedverwante is, waarvan art. 18 spreekt. Op dit oogenblik zoude het zijn de zuster des

---

[1]) Zie pag. 30.

[2]) Zie boven pag. 32, over de beteekenis van mannelijk oir in dit art.

konings, Prinses WILHELMINA MARIA SOPHIA LOUISA, in 1842 gehuwd met Prins CARL ALEXANDER AUGUST JOHANN, Groothertog van Saxen Weimar-Eisenach.

Art. 18 stelt tevens de voorwaarde, dat die naaste bloedverwante van den *koninklijken huize* zij.

Wat door die woorden wordt aangeduid verklaarde Mr. VAN LENNEP [1]) niet te weten. Mr. v. ASSEN Taal der Grondwet bl. 30, was van de volgens Mr. J. DE BOSCH KEMPER [2]) verkeerde opinie, dat eene Koninklijke Prinses eenen vreemden Prins huwende en eene dochter nalatende, deze niet meer kon geacht worden van Koninklijken huize te zijn.

De eenvoudigste en duidelijkste oplossing is m. i. gegeven door Mr. E. LENTING [3]) waar hij zegt:

„Men heeft met de uitdrukking *mits van den koninklijken huize zijnde* bedoeld, dat de naaste bloedverwante tot het stamhuis van het koninklijk geslacht van Oranje Nassau behoore. Dat huis is b. v. na verwant met dat van Rusland

---

[1]) Verduitsching der Grondwet.

[2]) Handleiding tot de kennis van het Ned. Staatsrecht en Staatsbestuur, p. 258.

[3]) Schets van het Nederlandsch Staatsbestuur pag. 58.

en Pruisen, en het zou kunnen gebeuren, dat de graad van bloedverwantschap van eene vorstin uit een dezer huizen, tot den overleden koning nader is, dan van iemand uit het huis van Oranje Nassau zelf. Toch zou de laatste de eerstgeroepene zijn, omdat zij tot het koninklijk huis behoort [1]."

Art. 19. „Wanneer eene vrouw de kroon in een ander huis heeft overgebracht, treedt dit huis in alle de rechten van het oorspronkelijk stamhuis, en de vorige artikelen zijn op hetzelve toepasselijk, met dat gevolg, dat haar mannelijk oir vóór alle vrouwen of vrouwelijke afstammelingen erft, en geene andere lijn geroepen wordt, zoo lang iemand van hare nakomelingen in leven is."

De makers van onze Grondwet hebben in art. 19 [2]) nauwkeurig de rechten van het huis bepaald, naar hetwelk volgens de artt. 15, 16, 17 en 18 door de

---

[1]) B. v. Onze tegenwoordige koning staat, wat de bloedverwantschap met den keizer van Rusland betreft, tot hem in den 4den graad. De kinderen van den Prins VON WIED staan tot hem in den 5den graad. Nu zullen de kinderen van den Prins VON WIED, niettegenstaande zij een graad verder zijn, toch de eerstgeroepenen zijn, omdat zij tot het Koninklijk geslacht van Oranje Nassau behooren.

[2]) Art. 19 (1848) = art. 20 (1815).

vrouwen het gezag kan worden overgebracht. Dit art. 19 is van groot belang, aangezien het beginsel onzer troonopvolging er is uitgesproken op eene wijze, die meer dan eene moeielijkheid, welke ons anders zou bezighouden, heeft afgesneden [1]).

Wat echter de woorden *of vrouwelijke afstammelingen* moeten beduiden is òf vrij duister, òf zij zijn geheel overbodig aangezien door de voorgaande woorden of *alle vrouwen* zeker ook de *vrouwelijke afstammelingen* bedoeld worden.

Door de woorden *mannelijk oir* worden hier bedoeld haar *zoons* en *de zonen van die zonen*, want het art. zegt, is die vrouw gehuwd dan gelden voor haar dezelfde regelen als voor WILLEM I.

Art. 20 luidende: „Eene Prinses, buiten toestemming der St. Gen. een huwelijk hebbende aangegaan, heeft geen recht tot de kroon. Eene Koningin, buiten die toestemming een huwelijk aangaande, doet afstand van de kroon:," geeft de staatsrechtelijke gevolgen aan van de huwelijken door Prinsessen of een Koningin buiten toestemming van de Staten-Gen. aangegaan.

---

[1]) Zie Mr. A. J. ROEST, Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving, Dl. XI, p. 739.

Zulk een huwelijk is Staatsrechtelijk niet wettig, wel volgens het Burgerlijk recht. Eene Prinses of Koningin buiten die toestemming een huwelijk aangaande verliest *voor haar zelve* (hare nakomelingen zijn reeds uitgesloten in art. 12) het recht tot de Kroon.

Onze Grondwet vestigt er tweemaal (in art. 12 en 20) de aandacht op, dat de toestemming der St. Gen. een vereischte is voor huwelijken van Prinsessen, en dit mag voorzeker als een voorzichtigheidsmaatregel gequalificeerd worden, opdat niet door de huwelijken der Prinsessen de Kroon overgebracht zou worden naar huizen die een eventueel recht op de Kroon niet waardig, of door geene de minste banden van vriendschap aan onzen Staat verbonden zijn [1]).

---

[1]) Zie ook de dissertatie van J. G. F. DE FREMERY onder de verzameling dissertationes Academiae Groninganae 1840, pag. 96, waar hij zegt: „Bis igitur lex nostra statuere videretur, consensum ordinum Generalium requiri in nuptiis feminarum, nisi ad illud attendamus, auctores legis cautionem adhibere voluisse, ne per nuptias feminarum imperium transmitteretur in domos nullam aut parvam necessitudinem habentes cum civitate nostra, atque articulum 13 generatim agere de nuptiis contrahendis, cum hic a. 21 tantum agat de nuptiis contractis, sive de effectu nuptiarum, quae a feminis consensu ordinum Generalium initae sunt."

In de Grondwet van 1814, waar eveneens door de artt. 6 en 7 de mogelijkheid bestond dat het gezag in een ander huis werd overgebracht, vond men een dergelijk artikel als art. 20 van de tegenwoordige Grondwet niet.

Evenwel was daar toch een artikel dat er min of meer melding van maakte, nl. art. 6 in verband met art. 2. In art. 6 toch was bepaald; *wanneer er geen nakomelingschap uit den souvereinen vorst bestond, zijne zuster konde opvolgen of hare nakomelingen uit zoodanig nader huwelijk als door Dezelve ingevolge art.* 2 (*met toestemming der Staten-Generaal*) *mogt worden aangegaan.* Hieruit volgde dus dat die nakomelingen niet konden opvolgen, wanneer zijne zuster een huwelijk sloot zonder toestemming der St.-Gen.

Door dit art. 20 is de conditie der vrouwen slechter dan die der mannen. Immers de Koning al trouwt hij zonder toestemming der St.-Generaal blijft Koning, de Koningin daarentegen houdt op Koningin te zijn en de Prinsessen hebben in dat geval in het geheel geen recht tot de Kroon.

De toestemming der Staten-Generaal doet het onderscheid uitkomen tusschen het huwelijk van een lid van het vorstenhuis, en dat van een gewoon bur-

ger; overigens wordt daartusschen geen onderscheid gemaakt, zoodat ook het eerste volgens de regelen van het Burgerlijk recht moet worden voltrokken, de afkondigingen moeten plaats hebben, de inschrijving in de registers van den Burgerlijken stand enz. Vorstelijke huwelijken worden soms zonder toestemming der Staten-Generaal aangegaan, hetzij omdat men vermeent toch nimmer tot den troon der Nederlanden te zullen geraken, hetzij om andere redenen. Vervallen somtijds die redenen dan kan het zijn dat er aanzoeken gedaan worden ter verkrijging van de toestemming der Staten-Generaal ter bekoming van een eventueel erfrecht.

Mr. v. Assen [1]) meent dat een aanvraag om dergelijke toestemming eene ijdele plechtigheid zou zijn en niets zou baten ten voordeele van kinderen uit een huwelijk zonder der Staten voorafgaand kennelijk overleg voltrokken.

Wel is waar wordt van dergelijke latere toestemming niet direct in de Grondwet gesproken, wanneer men echter den regel in het oog houdt, „*scire leges non hoc est verba earum tenere sed vim ac potestatem*," dan geloof ik dat de bedoeling

---

[1]) Taal der Grondwet p. 27.

van den wetgever is, zooveel mogelijk te zorgen dat er bij eventueel overlijden van den vorst eenen opvolger aanwezig zij, en dan moet m. i. ook de mogelijkheid bestaan, dat wanneer de behoefte gevoeld wordt, een door het ontbreken van de toestemming der St.-Gen. staatsrechtelijk onwettig huwelijk, in het belang der natie gedekt kan worden door een latere toestemming der Staten-Generaal.

In ieder geval zouden nakomelingen uit huwelijken zonder toestemming der Staten-Generaal aangegaan, door toepassing van art. 23 der Grondwet tot den Troon geroepen kunnen worden [1]).

Bij zoodanige aanvragen om de toestemming der Staten-Generaal moeten zich echter 3 zaken concentreeren.

1ste Dat de belanghebbenden die toestemming vragen.

2de Dat de Koning zulks in 't belang der dynastie noodig acht.

3de Dat de vertegenwoordiging geene bezwaren heeft, om aan die bloedverwanten, misschien in

---

[1]) DE BOSCH KEMPER, Staatsrecht p. 254.

den vreemde gevestigd, een eventueel erfrecht op den Troon toe te staan.

Wat de oorsprong betreft van de bepalingen omtrent de toestemming der Staten-Generaal tot een huwelijk van een der leden van het vorstelijk huis, deze hebben een historischen grond.

In het Groot Privilegie van MARIA van Bourgondië, was onder meer reeds bepaald, dat eene Prinses zonder toestemming der Staten geen huwelijk mogt sluiten.

Ook in de resolutie van 1747 vindt men eene dergelijke bepaling [1]), n. l. dat de regeering niet zal overgaan op het mannelijk oir van de vrouwelijke Descendenten, wanneer deze (de vrouwelijke Descendenten) niet met verlof der Staten gehuwd zijn.

DE BOSCH KEMPER [2]) praesumeert dat de oorsprong van deze bepaling in het Bourgondisch recht moet worden gezocht.

---

[1]) „Dat wijders de successie en devolutie van de voorsz. Charges, Digniteiten en Waardigheeden op het mannelijk oir van de voorsz. vrouwelijke Descendenten van Hooggemelde Zijne Hoogheid geen plaats zal hebben, dan alleen ingevalle dezelve vrouwelijke Descendenten, *met speciaal consent en goedvinden van Haar Ed. Groot Mog.* zullen koomen te trouwen met een Prins enz."

[2]) Staatsrecht p. 256.

De afstammelingen van Prinsessen die zonder de toestemming der St.-Gen. gehuwd zijn, zijn dus uitgesloten van de regeering. Op dit punt sluit onze Grondwet geheel de beginselen der resolutie van 1747 in zich [1]).

Gesteld eens dat de nakomelingen van zulke Prinsessen tot de regeering geroepen wierden, zoo zou dit eene stilzwijgende bekrachtiging kunnen geheeten worden van het huwelijk dier Prinses. En voorts wat bepaald art. 21? Dat art. bepaalt dat bij onstentenis van nakomelingschap uit den Koning, de regeering overgedragen wordt, *op zijne zuster*, of *op hare nakomelingen*, *die zouden geboren worden uit een huwelijk door Haar met toestemming der St.-Gen. aangegaan.* Bij analogie volgt daaruit dat de regeering niet overgaat op de nakome lingen van die zuster, die geboren zijn uit een huwelijk *zonder* toestemming der Staten-Generaal aangegaan.

VI. Art. 21 [2]), uit kracht van welk artikel bij

---

[1]) Zie noot 1 pag. 42.

[2]) Art. 21. „Bij ontstentenis van nakomelingschap uit den tegenwoordigen Koning WILLEM FREDERIK van Oranje-Nassau, gaat de kroon over op deszelfs zuster, Prinses FREDERIKA LOUISA WILHELMINA van Oranje, douairière van wijlen CAREL

ontstentenis van nakomelingschap uit Koning WILLEM FREDERIK van Oranje-Nassau, deszelfs zuster Prinses FREDERIKA LOUISA WILHELMINA van Oranje of hare wettige nakomelingen geroepen wordt, kon volgens Mr. J. DE BOSCH KEMPER [1]) veilig in de Grondwet van 1848 achterwege gelaten zijn. Terecht; immers deze Prinses, Douairière van wijlen CAREL GEORGE AUGUST Erfprins van Brunswijk Lunenburg, is reeds in 1818 zonder kinderen overleden, wij hebben dus met dat artikel niets meer te maken.

Het artikel is echter in de Grondwet behouden omdat men wilde toonen, hoegenaamd geene verandering te willen maken in de artikelen omtrent het erfrecht.

VII. Ten laatste wordt in art. 22 [2]) nog geroe-

GEORGE AUGUST, Erfprins van Brunswijk Lunenburg, of hare wettige nakomelingen, uit zoodanig nader huwelijk, als door dezelve, overeenkomstig art. 12 mogt worden aangegaan."

[1]) Staatsrecht p. 259.

[2]) Art. 22. „Indien ook de wettige nakomelingschap van deze Vorstin ontbreekt, gaat het erfrecht over op het wettig mannelijk oir van Prinses CAROLINA van Oranje, zuster van wijlen Prins WILLEM den vijfden, en gemalin van wijlen den Prins van Nassau-Weilburg, insgelijks door recht van eerstgeboorte en representatie."

pen, het wettig mannelijk oir van Prinses CAROLINA van Oranje; dit artikel kan eventueel nog toepassing vinden, daar de nakomelingen van den Prins van Nassau Weilburg nog in leven zijn.

Over de zinsnede in dit art., „gaat het erfrecht over op het wettig mannelijk oir", en hare gevolgen ten aanzien der vrouwelijke nakomelingen van Prinses CAROLINA van Oranje, bestaat verschil van gevoelen.

THORBECKE [1]) zegt dat die woorden *mannelijk oir*, bij het aanvullen der erfrechtelijke bepalingen van de Grondwet van 1814, waarschijnlijk bij verzuim in onze Grondwet zijn blijven staan; alsof, zoo gaat de schrijver voort, de dochters van het huis Nassau-Weilburg en hare nakomelingen nimmer aanspraak hadden op de kroon, die zij toch hebben uit art. 28 [2]).

MR. A. J. ROEST [3]) vat het artikel echter anders op en zegt: „art. 22 zegt niet dat het erfrecht overgaat op *Prinses* CAROLINA *en haar*

---

[1]) Aanteekening op de Grondwet p. 35.

[2]) Art. 25 Grondwet 1848 = art. 28 (1815).

[3]) Nieuwe Bijdragen voor Rechtsgeleerdheid en Wetgeving, Dl. XI, p, 745 en 746.

mannelijk oir; indien er dat geschreven stond, zou men wellicht met behulp van art. 25 de opvolging van het mannelijk oir kunnen uitbreiden tot eene opvolging van de gansche nakomelingschap. Maar het artikel zegt: dat het erfrecht overgaat op het *mannelijk oir* van die vorstin. Hieruit volgt, zoo ik meen, dat niet Prinses CAROLINA, maar haar mannelijke afstammeling, die het eerst in het huis van Nassau-Weilburg de kroon draagt, hoofd wordt van het nieuwe stamhuis, in welk nieuwe stamhuis dan art. 25 gelden zal Indien derhalve op eenig oogenblik het mannelijk oir van Nassau-Weilburg ware uitgestorven, zou geen vrouwelijke afstammeling tot de opvolging gerechtigd zijn. Zoo ooit een vrouwelijke afstammeling uit het huis van Nassau-Weilburg eenig recht op de Kroon erlangt (b. v. uit de artt. 25 en 18), het is op voorwaarde, dat art. 22 zij toegepast en art. 22 vindt alleen toepassing, indien op het oogenblik van de ontstentenis van alle nakomelingschap van WILLEM I, een mannelijke afstammeling van Prinses CAROLINA aanwezig is. Was die er niet, dan geschiedt er eene benoeming naar art. 24."

Dat die woorden *mannelijk oir*, bij verzuim in

de Grondwet zijn blijven staan, zooals Mr. THORBECKE beweert, doet m. i. niets ter zake, zij staan er, dus zoolang zij er staan dienen zij ook geëerbiedigd te worden en dan komt mij, alhoewel het artikel wel nooit toegepast zal behoeven te worden, daar de nakomelingschap van Prinses CAROLINA VAN ORANJE buiten toestemming der Nederlandsche Staten-Generaal gehuwd zijn, en hierdoor dus voor hunne kinderen hun recht op den troon verloren, de uitlegging van den Heer ROEST als de meest juiste voor. Ook Mr. J. HEEMSKERK AZ. [1]) is van hetzelfde gevoelen als Mr. ROEST en meent zelfs, dat men de woorden *mannelijk oir* niet weg *kan* denken.

Hiermede zijn de zeven gevallen afgehandeld, waarover wij in de vorige bladzijden gesproken hebben.

Zelfs een grondwet is niet bestemd om altijd dezelfde te blijven in wezen noch strekking. Dit hebben hare makers terecht ingezien. Met het oog op eene eventueele noodzakelijke verandering van de artikelen der Grondwet handelende over de troon-

---

[1]) Bijdragen tot de kennis van het Ned. Staats-, Provinciaal- en Gemeentebestuur in Nederland, Dl. XXII, p. 31 en 32.

opvolging hebben zij in art. 23 [1]) vastgesteld, dat alsdan de koning bevoegd is daaromtrent eene voordracht te doen, te behandelen op de wijze ten aanzien van verandering in de Grondwet in de artt. 196 en 197 voorgeschreven.

In art. 23 wordt en terecht eene uitzondering gezien op den regel dat voorstellen tot grondwetsveranderingen van den koning *of* van de Staten-Generaal moeten uitgaan [1]). Immers hier is *alleen aan den Koning* de bevoegdheid gegeven, om wanneer bijzondere omstandigheden eenige veranderingen in de opvolging van den troon noodzakelijk maken, daaromtrent eene voordracht te doen. Mr. v. BELL [3]) geeft de redenen op, waarom een dergelijk initiatief niet evenzeer aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal is toegestaan. Men leest daar: „Zoodanig initiatief der Staten-Generaal zou lich-

---

[1]) Art. 23. Wanneer bijzondere omstandigheden eenige veranderingen in de opvolging van den troon noodzakelijk maken, is de Koning bevoegd daaromtrent eene voordracht te doen, te behandelen op de wijze ten aanzien van verandering in de Grondwet in de artt. 196 en 197 voorgeschreven."

[2]) Zie Mr. J. R. THORBECKE, aanteekening op de Grondwet, p. 36 en Mr. C. VAN BELL, De Grondwet met Aanteekeningen, p. 37.

[3]) De Grondwet met aanteekeningen, p. 37 en 38.

telijk een wedstrijd over het erlangen der Kroon kunnen uitlokken, die niet alleen onlusten zou kunnen baren, maar ook en vooral den eerbied voor de erfelijkheid der monarchie verzwakken." Men leest in de Grondwet niet welke die *bijzondere omstandigheden* zijn kunnen, waarvan art. 23 spreekt. VAN HOGENDORP [1]) verklaart dat er vele oorzaken voor zijn, en dat er daarom niet ééne in onze Grondwet is aangehaald, maar hij wijst tevens op het geval dat b. v. de Kroon zou moeten worden overgebracht in een vreemd huis, weinig daartoe geschikt, terwijl een ander huis beter geschikt, maar verder verwijderd van de opvolging zou zijn; op zulk een geval zouden de woorden „*bijzondere omstandigheden*" betrekking kunnen hebben.

Is er volgens de voorgaande artikelen niemand die aanspraak kan maken op de Kroon, dan heeft er eene benoeming plaats, en deze geschiedt òf door den Koning met medewerking der Staten-Generaal, òf door deze laatsten alleen [2]).

---

[1]) Bijdragen tot de huishouding van den Staat in het Koningrijk der Nederlanden, Dl. VIII, bl. 228.

[2]) Art. 24. „Hetzelfde vindt plaats, wanneer er geen bevoegde opvolger naar deze Grondwet bestaat.

Wanneer er geene bevoegde opvolger naar deze Grondwet bestaat, wordt door den Koning het initiatief daartoe genomen, en hij dient bij de Staten-Generaal een daartoe strekkend voorstel in. Wanneer de Koning òf verzuimd heeft tijdens zijn leven een opvolger te doen benoemen, of indien bij het overlijden des Konings de opvolger ontbreekt, dan geschiedt de benoeming door de Staten-Generaal daartoe in dubbelen getale bijeengeroepen, in vereenigde zitting.

Met den Heer DE BOSCH KEMPER [1]) ben ik van meening dat art. 24 bij analogie ook op andere gevallen kan toegepast worden, waarin de Grondwet niet voorzien heeft, b. v. wanneer de Koning afstand van den troon heeft gedaan, aangezien ten opzichte van de regeering afstand en overlijden gelijk staan [2]). Schrijver merkt tevens op dat niet voorzien is in het

---

Is de opvolger niet benoemd, of ontbreekt hij bij overlijden des Konings, dan geschiedt de benoeming door de Staten-Generaal, daartoe in dubbelen getale bijeengeroepen, in vereenigde zitting."

[1]) Handleiding tot de kennis van het Nederlandsche Staatsrecht en Staatsbestuur, p. 261.

[2]) DE BOSCH KEMPER, Staatsrecht p. 263.

geval dat de Koning kinderloos of zonder zonen stervende, eene zwangere echtgenoot nalaat. M. i. zoude in dit geval de burgerrechtelijke regel gelden, „*Conceptus pro jam nato habetur quoties de ejus commodo agitur.*" Er is een telg, man of vrouw is nog onbekend, derhalve wordt het Koninklijk gezag dan waargenomen door eenen Regent.

Voordat de Staten-Generaal hunne benoeming hebben uitgebracht en voordat de benoemde de regeering aanvaard heeft, wordt het Koninklijk gezag in dien tusschentijd waargenomen door een regeeringsraad, bestaande uit de leden van den raad van State en de Ministers. Zie art. 47 al. 2.

Art. 25 [1]) zegt eenvoudig, dat, wanneer de Kroon overgaat op de nakomelingschap van de zuster of van de tante van WILLEM I, of wanneer eene verandering in de erfopvolging wordt gemaakt, of wanneer bij ontstentenis van een bevoegden opvolger, de Koning en de Staten-Generaal of de Staten-Generaal alleen eenen opvolger benoemen, voor de nakomelingschap van dien nieuwen

---

[1]) Art. 25. „In de gevallen, in artt. 21, 22, 23 en 24 omschreven, wordt de troonopvolging geregeld naar de bepalingen van artt. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 en 19."

opvolger wederom dezelfde grondwettige regels van erfrecht gelden als voor het huis en de afstammelingen van den tegenwoordigen Koning.

Bij dit artikel doet zich echter de volgende vraag voor: Wanneer de nieuwe Koning reeds gehuwd is zonder dat onze (laatste) Koning met de Staten-Generaal toestemming heeft gegeven tot diens huwelijk, moet hij dan om de erfopvolging in zijn huis te verzekeren, de goedkeuring van onze Staten-Generaal voor zijn reeds aangegaan huwelijk verkrijgen, of is deze niet meer noodig?

Het laatste schijnt mij het meest waarschijnlijk toe, aangezien in de keuze van den nieuwen Koning als het ware van zelf de toestemming der Staten-Generaal voor diens huwelijk ligt opgesloten.

Art. 26. „*De Koning kan geen vreemde Kroon dragen, met uitzondering van die van Luxemburg.*

In geen geval kan de zetel der regeering buiten het rijk worden geplaatst."

Dit artikel houdt voorzorgsmaatregelen in, dat de regeeringszorg des Konings uitsluitend het land omvatte, waarover hij Koning is. Het wordt ook gevonden in de Grondwet van 1815 (art. 29), te vergeefs zoekt men het echter in die van 1814.

Reeds bij het maken echter van laatstgenoemde Grondwet, deden er zich stemmen hooren die de omissie van een dergelijk artikel in strijd achtten met de vrijheid, de veiligheid en de wezenlijke welvaart dezer landen, en alleen wegens weglating van een dusdanig artikel, verklaarden het geheele ontwerp te zullen verwerpen [1]).

De reden waarom art. 26 wel in onze tegenwoordige Grondwet, ook in die van 1815, niet echter in die van 1814 gevonden wordt, schijnt te moeten gezocht worden, in de grootere uitbreiding welke eerstgenoemde Grondwetten aan het erfrecht in de vrouwelijke lijn geven.

Die uitbreiding toch kan in de toekomst aanleiding geven tot groote ongerieven, wanneer de Prinsessen door huwelijken met vreemde Prinsen de regeering in de huizen van die Prinsen overbrengen, en alzoo de regeering zoude overgaan in handen van vorsten, die reeds op den troon van dit of dat rijk gezeten zijn, en ten gevolge van eene zoodanige combinatie de belangen van ons

---

[1]) Zie bv. de woorden van Prof. VAN SWINDEN in de vergadering der Notabelen betreffende dit punt uitgesproken in Aanteekening op de Grondwet door MR. J. R. THORBECKE, pag. 38 noot 3.

vaderland niet zouden kunnen of willen behartigen [1]).

BLUNTSCHLI [2]) hierover sprekende, zegt ook dat de vereeniging van twee rijken onder éénen vorst, slechts bestaanbaar is, „unter der Voraussetzung von entscheidender Practischer Geltung wenn eine absolute Macht in der Person des Herrschers wirklich concentrirt ist." Hij zegt verder: „Unter jeder andern Voraussetzung wird der unversöhnte innere Widerspruch zweier verschiedener Staten mit abweichenden Interessen und Stimmungen und eines gemeinsamen Fürsten sich fühlbar machen, und es kann in Folge desselben sogar die unsinnige Forderung an den Fürsten gerichtet werden, dasz er in seiner Eigenschaft als Oberhaupt eines States Feindschaft übe wider den andern Stat, an dessen Spitze er nicht minder steht. Mit der Repräsentativverfassung ist daher diese Form der Personalunion nicht wohl zu vereinigen."

Dit nu, (n.l. dat de kroon in andere huizen wordt overgebracht, in handen van vorsten reeds met de Koninklijke waardigheid bekleed) zal men

---

[1]) Zie ook J. G. F. DE FREMERY onder de dissertationes Academiae Groninganae 1840, bl. 107 vlgde.

[2]) Allgemeines Staatsrecht erster band p. 239.

zeggen, kon ook onder de Grondwet van 1814 gebeuren; maar zooals reeds gezegd is, is het door de uitbreiding van het erfrecht der vrouwen thans van veel grooter gewicht. Daarom zijn ook in de tegenwoordige grondwet daaromtrent betere voorzorgsmaatregelen genomen. Dat de regeering in vreemde handen zou overgaan, in handen van een persoon reeds met eene Koninklijke waardigheid bekleed, kan eerder uit het huwelijk eener Prinses, dan uit dat van een Prins voortvloeien.

Ons art. 26 had in de Grondwet van 1815 art. 29 eene historische aanleiding. Die aanleiding was de mogelijkheid van een huwelijk van den Prins van Oranje met Prinses CHARLOTTE van Engeland (de latere gemalin van den Prins van Saxen-Coburg) later Koning LEOPOLD van Belgie).

De uitsluiting van het dragen eener vreemde Kroon was ook reeds voorgesteld in het ontwerp van verdrag, den 15. Maart 1814 op het Congres te Châtillon van wege Napoleon aangeboden [1]), en is vervolgens door de verbonden mogendheden in

---

[1]) Art. 6. „Le titre et l'exercice de la souveraineté en Hollande ne pourront dans aucun cas appartenir à un Prince portant, ou appelé à porter une couronne étrangère."

het tractaat van Parijs van 30 Mei 1814 art. 6 bekrachtigd, naar aanleiding in 't bijzonder van de gebeurtenissen in 1689 toen WILLEM III tegelijk Stadhouder der Nederlanden en Koning van Engeland was.

Op deze grondwettige bepaling maakt echter het dragen der Groot-Hertogelijke Kroon van Luxemburg eene uitzondering.

De reden waarom den Koning toegestaan is de Kroon van Luxemburg te dragen, vindt men duidelijk aangetoond bij prof. v. ASSEN [1]).

De schrijver zegt daar: „Wat was de zoon van den laatsten Stadhouder toen hem in Dec. 1813 de Souvereiniteit der Nederlanden werd opgedragen? Hij was Vorst van geslachte tot geslachte en wel souverein Vorst van een Duitschen Staat . . . . . De wenschen van Pruissen noodzaakten den Koning

---

Raepsaet Journal Oeuvres VI, p. 203, laat ook terstond na het citeeren van art. 6 volgen:

„Ces derniers mots (ou appellé à porter une Couronne étrangère) permettent de croire, que ce plan de réunion est venu de l'Angleterre, puisqu' aussitôt après le traité, on a connu le projet de mariage de la Princesse CHARLOTTE DE GALLES avec le fils aîné de notre roi, lequel, comme il a été dit, a été rompu par le refus personnel de la Princesse, qui a épousé en Mai 1816, le Prince LEOPOLD de Saxe-Cobourg."

[1]) De Taal der Grondwet p. 39 volgende.

de Nassausche erflanden te verruilen tegen Luxemburg, om het in alle opzichten en met instandhouding van het Erbverein of Familie-pacte in 1785 hernieuwd tusschen de twee stammen van Nassau (de Walramsche en de Ottosche) eeuwig en erfelijk te bezitten. Bij de aanmerkingen der Notabelen in 1814 op de voorgedragen Grondwet, over het gemis van eene voorziening gelijk deze (art. 28), zag men den vorst in het bezit van zijne Duitsche erflanden als souverein, en men doelde alleen op het geval, dat te eeniger tijd deze souvereine vorst, of een zijner afstammelingen mocht geroepen worden tot de souvereiniteit van een ander land. Wierd alzoo de Hertogelijke Kroon v. Nassau niet beschouwd als eene vreemde kroon, dan kon ook het surrogaat Luxemburg evenmin uit dat oogpunt worden beschouwd."

Het verbod in art. 26 kan echter niet als een vinding van lateren tijd beschouwd worden, want reeds in de resolutie van 1747, bij de opdracht van het erfstadhouderschap, kwam een dergelijk verbod voor [1]), en was daar uitgebreid over de

---

[1]) Groot Placaatboek Dl. VII p. 156.

. . . . . ." zullen erven succedeeren en devolveeren op die geene . . . . enz. alles nochthans met dien verstande, dat de voorsz. CHARGES Digniteiten en Waardigheeden, niet zullen moogen devolveeren noch bekleed worden, op, noch bij iemand

huwelijken van vrouwelijke Descendenten, over de voogdesse moeder van eenen minderjarigen stadhouder, en het hoofd der militie onder eene gouvernante.

Wat nu is het gevolg, wanneer de Koning tegen art. 26 handelende, eene vreemde kroon aanneemt?

Dat de Koning in dat geval terstond ophoudt Koning te zijn, staat wel nergens in de Grondwet

---

van de voorsz. zoo mannelijke als vrouwelijke Descendenten van Hooggemelde Zijne Hoogheid, *die met de Koninglijke of Churfurstelijke waardigheid zoude bekleed moogen weezen*; . . . dat wyders de successie en devolutie van de voorsz. CHARGES, Digniteiten en Waardigheeden op het mannelijk oir van de voorsz. vrouwelijke Descendenten van Hooggemelde Zijne Hoogheid, geen plaats zal hebben, dan alleen in gevalle dezelve vrouwelijke Descendenten, met speciaal consent en goedvinden van Haar Ed. Gr. Mog. zullen koomen te trouwen met een Prins . . . . . enz. en *niet bekleed zijnde met de Koninglijke of Churfurstelijke waardigheid.* . . . enz. en dat, in gevalle de voorsz. CHARGES, Digniteiten en Waardigheeden mochten koomen te devolveeren op een van de voorsz. vrouwelijke Descendenten van Hooggemelde Zijne Hoogheid, Deselve die CHARGES, Digniteiten en Waardigheeden zelf zal waarnemen en bekleeden onder den titel van Gouvernante en uit dien hoofde ook fessie zal hebben in . . . enz. enz. en voorts in cas van oorlooge, en bij het uittrekken van de trouppes van den Staat te velde de faculteit zal hebben om te benoemen en voor te dragen een geëxperimenteert Hooft over de militie, mits meede professie doende van de waare Gereformeerde Religie, en *niet bekleed zijnde met de Koninglijke of Churfurstelijke waardigheid.*"

geschreven, maar het zou m. i. het meest in den geest der Grondwet zijn. Onze grondwet stelt zich den Koning der Nederlanden voor als hebbende slechts ééne kroon, neemt hij eene vreemde kroon aan zoo is hij niet meer de Koning der Nederlanden volgens onze Grondwet. Mr. DE BOSCH KEMPER [1]) meent, dat wanneer de Koning een vreemde kroon aanneemt, onder zoodanige omstandigheden, dat de Grondwet geen wettigen troonopvolger aanwijst, in dat geval art. 24 toepasselijk is.

Art. 26 alin. 2 zegt. „In geen geval kan de zetel der regeering buiten het rijk worden verplaatst."

Deze bepaling van art. 26 staat misschien in verband met de eerste alinea, „De Koning kan geene vreemde kroon dragen, met uitzondering van die van Luxemburg."

Immers, daar de Koning ook de Groot-Hertogelijke kroon van Luxemburg draagt, zoude zich misschien de vraag kunnen voordoen, of hij aldaar ook de ministerieële bureaux zoude kunnen inrichten? Dit nu is door de stellige bepaling van art. 26 alin. 2 niet meer mogelijk.

---

[1]) Staatsrecht p. 261.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Ten onrechte beweert VOIGT, condictiones ob causam § 28, dat onder justa causa bij de traditio te verstaan is, „ein obligationsmäszig zu einer Leistung verpflichtendes Rechtsverhältnisz.

II.

Ten onrechte beweert VANGEROW (Lehrbuch der Pand. § 76), dat, wanneer renten betaald zijn die niet pacto beloofd waren, die rente 't kapitaal niet mindert, omdat het een natuurlijke schuld is.

III.

De actio de tigno juncto wordt ook wegens niet gestolene bouwstoffen gegeven.

IV.

De erfpachter moet den canon aan den vruchtgebruiker, en niet aan den eigenaar voldoen.

V.

De natuurlijke vader heeft geen legitime portie.

VI.

Art. 1195. 3 B. W. bedoelt ook de kosten der laatste ziekte van vrouw en kinderen van den schuldenaar.

VII.

Die ter goeder trouw onverschuldigde betaling heeft ontvangen, is gehouden tot teruggave der vruchten van den dag af dat de rechtsvordering is ingesteld, of dat hij weet dat onverschuldigd betaald is.

VIII.

Op den meester die zonder wettige redenen weigert den gehuurde in dienst te nemen, is art. 1639. 3. B. W. toepasselijk.

IX.

Borgstelling door een koopman voor eene handelsschuld, is geene daad van koophandel.

X.

De faillietverklaring van de vennootschap onder eene firma, bevat niet van zelve die der vennooten.

XI.

Art. 805. 3 W. v. K. is ook van toepassing, wanneer de faillietverklaring na overlijden plaats had.

XII.

In zaken van gewone en in die van summiere behandeling kan geen verstek verleend worden tegen hem, die ten dienenden dage vóór de audientie procureur stelt.

XIII.

Het getuigenverhoor in summiere zaken, behalve in geval van delegatie, moet in het openbaar plaats hebben.

XIV.

Poging tot vruchtafdrijving is niet strafbaar.

XV.

Hij die leugenachtig voorgeeft tot een kerkgenootschap te behooren, aan wier leden het vrijstaat in plaats van den eed, eene eenvoudige verklaring der waarheid af te leggen, kan, wanneer deze verklaring der waarheid valsch is, wegens valschen eed gestraft worden.

XVI.

Het zich toeëigenen van geld uit een gesloten bus, door hem aan wien deze tegen loon ter hand was gesteld tot het inzamelen van giften, is te straffen volgens art. 408 C. P.

XVII.

De onschuldig preventief gevangen gehoudene behoort recht te hebben op schadevergoeding van Staatswege.

XVIII.

Het woord *Koning* in de artt. 15 en 16 van de Grondwet beteekent *laatste Koning*.

XIX.

De woorden *mannelijk oir* in art. 15 der Grondwet, beteekenen mannelijke nakomeling *mâle par mâle* en in art. 18 mannelijke nakomeling *ook door vrouwen*.

XX.

De gemeenteraad is na de vaststelling van de kohieren der hoofdelijke omslagen onbevoegd in die kohieren veranderingen te maken.

XXI.

Bij het bouwen van arbeiderswoningen is het cottage-systeem te verkiezen boven het caserne-systeem.

XXII.

De uniforme wijnbelasting verdient afkeuring.
